

Seminární práce z Pojistné ekonomiky

Téma: **ANALÝZA KRYTÍ RIZIK SAMOPOJIŠTĚNÍM,
POJIŠTĚNÍ VE STROJÍRENSKÉM PODNIKU**

Zpracovaly: Blanka Knosová
 Ivana Šíroká

Datum prezentace: 25. 10. 2005

V Brně dne: 18. 10. 2005

Úvod	3
Řízení rizika v pojišťovnictví	4
Finanční krytí rizika	5
Samopojištění	6
Výhody samopojištění	7
Nevýhody samopojištění	7
Jak stanovit hranici samopojištění	8
Vlastní prostředky	8
Úvěr	10
Rozložení finančního krytí rizika	10
Dohoda o vzájemné pomoci	10
Vytváření společných finančních zdrojů (fondů)	11
Vytvoření spolků anebo družstev	11
Vytvoření kaptivních pojištění	11
Kaptivní pojišťovny	12
Druhy kaptivních pojišťoven	12
Kaptivní pojišťovny v Čechách	15
Jak probíhá optimalizace firemního pojištění	15
Praktická část	17
Závěr	19
Literatura	19

Úvod

Pro zpracování naší seminární práce jsme si vybraly téma „Analýza krytí rizika samopojištění nebo pojištění ve strojírenském podniku. V naší práci se zaměříme na téma samopojištění a rozebereme si základní druhy tohoto druhu pojištění. Pokusíme se porovnat rozdíly mezi klasickým pojištěním u komerční pojišťovny a samopojištěním, které si podnik vytváří sám z vlastních zdrojů, zaměříme se na výhody a nevýhody každého typu pojištění a na teoretické bázi se pokusíme stanovit optimální hranici samopojištění. Tato hranice ovšem nemůže být přesně vymezena konkrétním číslem, jak se dozvíme je to pouze teoretický výpočet a záleží na spoustě okolností v daném podniku např. na velikosti vlastního kapitálu, na riziku, které ho ohrožuje, na četnosti rizika atd.

Podrobněji rozebereme jednu z možných forem samopojištění – kaptivní pojišťovny, rozdělíme tyto pojišťovny na různé typy, zjistíme jak se taková kaptivní pojišťovna dá založit, kde je nejlepší místo na její založení a nakonec si shrneme co všechno budeme potřebovat, abychom si založili vlastní kaptivní pojišťovnu.

Zaměříme se na postup, kterým probíhá optimalizace firemního pojištění v podniku a jaké kroky nás povedou k vysněné a co nejvíce efektivní optimalizaci. V praktické části nahlédneme do výroční zprávy společnosti Karosa, a. s., pokusíme se odhadnout, jakým způsobem tato společnost kryje svá rizika a jak by případně mohla využívat samopojištění

Řízení rizika v pojišťovnictví

Pro pojistitele je řízení riziko mnohem důležitější než pro pojištěného, a to zejména proto, že pojišťovna pracuje nejen s rizikem vlastním, ale i s rizikem cizím. Pokud svoje riziko může přímo ovlivnit (jde o stejné riziko jako v kterémkoli podnikatelského subjektu), cizí rizika může ovlivňovat jen nepřímo a přitom jsou pro činnost pojišťovny rozhodující.

Pojišťovny jsou tedy ohrožované dvěma druhy rizik, i když oba druhy rizik představují riziko vlastní, jsou ve své podstatě podnikatelská rizika. Rozdíl je však v tom, že přístup k řízení těchto rizik je rozdílný.

V oblasti *cizích rizik* jde o problematiku složitější. Na jedné straně jde o ovlivňování těchto rizik správným usměrňováním rizika prostřednictvím prevence u pojištěných a na druhé straně o snižování míry rizika převzatého do pojištění pojistně-technickými metodami. Ovlivňování pojištěných je možné v poměrně omezené formě a to stanovením podmínek ochrany majetku a osob při sjednávání pojištění a následnou kontrolou uplatňování těchto podmínek v době existence pojištění. tato kontrola se však často omezuje jen na následnou kontrolu po pojistné události tak, že se kontroluje a prověřuje, zda předepsané opatření bylo v době pojistné události uplatňované a schopné provozu.

Přestože taková řešení nevytváří plně kvalifikované podmínky snižování rizika, musí pojišťovna hledat i jiná řešení, která snižují míru rizika finančních ztrát, které pojišťovnu ohrožují v případech pojistných smluv, které spravuje. Na jedné straně jde o uplatňování preventivních a represivních pojistně-technických a ekonomických podmínek zakomponovaných do pojistných smluv a na druhé straně jde o rozložení rizika pojišťovny formou spolupojištění anebo zajištění.

Pro potřeby posuzování cizích rizik vstupujících do pojištění, je důležité důsledné analyzování rizik, které vstupují do pojištění a jsou oceněny podle profilu rizika, který zahrnuje výšku předpokládané škody, frekvenci škod a úroveň preventivních opatření. Samotnému profilu rizika odpovídá i cena pojištění, přičemž pojišťovna má zájem aby byl profil rizika co možná nejpříťažlivější.

Při řešení některých příkladů má pojišťovna zdroje, které podporují realizaci preventivních opatření pro zlepšení profilu rizika a nakonec má k dispozici celou škálu ekonomických nástrojů.

Právě ekonomické nástroje, vytvářejí vysokou míru ekonomické zainteresovanosti pojištěných na co nejlepším rizikovém profilu, který je projevuje přiměřenou škodovostí. Mezi tyto nástroje patří spoluúčast, slevy na pojištění, přírážky k pojištění a požadavky stanovené v pojistných podmínkách.

V případě *vlastních rizik* jde v zásadě o stejný postup jako u kterémkoli jiného podnikatelského subjektu. Zásadní rozdíl je v ochraně podnikatelské činnosti, který v daném případě představuje pojišťovací činnost. Pokud svůj vlastní majetek a jiné zájmy může pojišťovna pojistit běžným způsobem, pojišťovací činnost chrání tzv. následným pojištěním, teda zajištěním u jiné pojišťovny anebo specializovanou zajišťovnou.

Zajištění představuje rozložení finančních důsledků rizika (zjednodušeně se označuje jako rozložení rizika) na více subjektů, kteří se obvykle stejným nebo v předem dohodnutém

poměru podílejí na pojistném a také na pojistném plnění, které je nutné z pojistného vztahu poskytnout.

Dalším krokem může být *spolupojištění*, které představuje rozložení finančních důsledků rizika na více partnerů, přičemž každý z nich zodpovídá jen za riziko, které převzal do pojištění.

Obě formy mají svoje výhody i nevýhody. Zajištění vytváří podmínky pro rozložení rizika, přičemž podle dohodnutých podmínek se partneři spolupodílí na vzniklých škodách. Pojišťovna má jistotu, že v případě nedostatku zdrojů budou její závazky vůči klientovi uhrazeny. Zajišťovatel má také více zkušeností s aplikací jednotlivých rizik u různých pojištění s různými podmínkami, což umožňuje jejich vzájemné posouzení a stanovení nejvýhodnějších podmínek s odstraněním chyb, kterých se dopouštějí jednotliví pojistitelé. Využití tohoto know-how má mimořádný význam při dosahování vysoké kvality pojistných produktů. Tato skutečnost je podpořená také obrovským množstvím informací, které důsledně vyhodnocují.

Spolupojištění vyžaduje úzkou spolupráci při tvorbě nabízeného pojištění a sladění více pojistných produktů od více pojišťoven do jednoho pojištění pro jednoho klienta.

Finanční krytí rizika

Poslední etapou řízení rizika je vytipování nejpříjemnější metody finančního krytí rizika a to metody, která bude nejefektivnější pro podnikatele. V tomto směru je důležité na jedné straně stanovit nejvyšší možnou ztrátu, která může vzniknout konkrétní událostí a s jakou frekvencí se daná událost může v určitém časovém úseku vyskytnout. Při takovéto analýze vzniká otázka výběru nejvhodnější metody finančního krytí rizika.

V zásadě platí, že za existenci rizika je nutné zaplatit, přičemž cena v sobě zahrnuje několik rizikových faktorů:

- strach, že vznikne událost, která může způsobit finanční ztrátu,
- ztráta vyšších výnosů z prostředků uložených a vázaných v bance pro případ ztráty způsobené nepředvídatelnou událostí,
- ztráta, která vznikla kterou je nutné nahradit vlastními prostředky,
- úvěr a úrok, který je nutné zaplatit za ztrátu, která vznikla,
- pojistné.

Finanční krytí rizika představuje vytvoření finančních zdrojů, které se použijí na odstranění ztrát způsobených neočekávanou událostí konkrétního rizika.

Finanční krytí je možné realizovat několika způsoby a to zejména:

- 1) samopojištěním,
 - vlastními zdroji,
 - úvěrem,
- 2) rozložením rizika na více subjektů,
 - dohodou o vzájemné pomoci,
 - vytvářením společných finančních zdrojů (fondů),
 - vytvoření spolků či družstva,
 - vytvořením kaptivních pojišťoven (bývá založena podnikatelským subjektem, jako je koncern, výhradně pro jeho potřeby. Jsou často používány k alternativnímu přenosu

- str. 9* *eko slovník* rizik, umísťujú se do daňovë výhodných oblastí a jsou respektovanými účastníky pojistného a zajistného trhu),
- pojištění v komerčních pojišťovněch.

Rizikový manažer musí dbát na vyváženost mezi riziky, které si podnik nese na vlastní vrub na jedné straně a mezi těmi, na které uzavírá pojištění na straně druhé. Jednou ze nejdůležitější schopností je schopnost odhadnout velikost rizika. Bez ohledu na to, v které oblasti podnik působí, je nutné mít přesné informace o tom, jakým rizikům je podnik vystaven. Právní prostředí patří k nejvýznamnějším složkám, které určují velikost rizika. Základním předpokladem je, aby rizikový manažer rozuměl finanční struktuře podniku, poznal jakým způsobem je tato soustava budovaná a jaké jsou klíčové prvky, jak velký rozsah samopojištění existuje v podniku, kde a jak se tato skutečnost projevuje a jak se odráží v účtové evidenci.

Samopojištění

Jednou z forem finančního krytí rizika je vytváření fondů některými institucemi a velkými průmyslovými podniky, aby pokryli svoje ztráty, které je mohou ohrozit. Tito subjekty se rozhodují obvykle pro samopojištění, protože mají pocit, že jsou finančně dostatečně silní, aby unesli i velké ztráty, které je ohrožují. Vycházejí z předpokladu, že náklady, formou převodu do fondů, jsou při něm nižší než je komerční pojistné, protože uspoří na administrativních nákladech a na zisku pojistitelů. Samopojištění touto formou se však může kombinovat také s pojištěním, kde se pro část podnikatelské ztráty, kterou budou řešit z vlastních zdrojů, vytvoří přiměřený objem peněžních prostředků a na zbytek sjednají pojištění. Přestože riziko si ponechává podnikatel na vlastní náklady (v případě ztráty bude hradit z vlastních zdrojů), nevystupují zde pojistné transakce, ale takto řešené pojištění má všeobecný dopad na pojistný trh a na úroveň pojištění, neboť podnikatelský subjekt na sebe přebírá škodu.

Je jasný rozdíl mezi samopojištěním a nepojištěním. Nepojištění vzniká tehdy, kdy si podnikatel buď neuvědomuje, že existuje riziko, anebo si to uvědomuje, ale neprovádí žádnou činnost na svoji ochranu proti možné ztrátě.

Samopojištění představuje vytvoření takových podmínek, že každá předpokládaná ztráta bude kryta z vlastních zdrojů, přičemž může jít o vlastní prostředky, úvěr nebo kombinaci obou forem případně i s pojištěním. Každý způsob finančního krytí rizika představuje výhody a nevýhody.

Pod pojmem samopojištění můžeme chápat také jako systém, v rámci kterého se vzniklé ztráty vyrovnávají ušetřeným pojistným. Jediným předpokladem je snížit hranici samopojištění natolik, aby se mohlo počítat s určitou mírou vyrovnání ušetřeného pojistného a škod, které mohou vzniknout. Přitom však vzniká nebezpečí, že se nebude brát v úvahu skutečná výše předpokládané škody a k ní přiměřené pojistné, které vychází z ocenění rizika, ale jen pojistné, které vychází z podpojištění anebo jinak sníženého pojištění. Toto řešení může mít za následek, že vytvořené zdroje nebudou dostatečné vzhledem k očekávané ztrátě. Je také třeba vzít v úvahu celý profil rizika, nejenom samotnou ztrátu, která může vzniknout, ale také předpokládanou frekvenci událostí, které mohou způsobit ztrátu v očekávané hodnotě. Potom vytvořené zdroje musí být funkcí ztráty a frekvence událostí.

Výhody samopojištění

Výhody samopojištění je možné shrnout následovně:

- existuje přímá zainteresovanost na snižování a na kontrole rizika ztráty,
- každé rozhodnutí o samopojištění se bude pravděpodobně omezovat na velké organizace, které mají mezi svými zaměstnanci kvalifikovaný personál, který by fond spravoval,
- zisky z fondů plynou podnikateli, který je vlastníkem,
- pravidelně odkládané prostředky by měli být nižší než pojistné, protože nevznikají náklady na provize zprostředkovatelům, správu pojištění a zisk pojišťovně,
- úrok z investicí fondů patří jeho vlastníkovi a může být použit na zvýšení fondu, anebo na snížení další jeho tvorby dalšími příspěvky,
- náklady na tvorbu vlastních prostředků na krytí případných rizik se nezvyšují kvůli nepříznivé škodovosti jiných firem,
- nedochází ke sporům s pojišťovatelem ohledně škod.

Nevýhody samopojištění

Nevýhody systému samopojištění jsou následující:

- ačkoli je událost z hlediska pravděpodobnosti velmi vzdálená, může škoda vzniknout kdykoli a může mít různou formu a rozsah, např. katastrofální škody, která může způsobit, že si podnikatel natolik finančně vyčerpá, že výsledkem bude likvidace jeho podniku,
- i když by byl podnikatel schopen zaplatit každou jednotlivou ztrátu, souhrnný efekt několika škod za rok, by mohl mít zrovna tak velký dopad, jako jedna katastrofální škoda, zejména v prvních letech vytvoření fondu,
- kapitál musí být krátkodobě vázaný, aby byla zabezpečena jeho okamžitá dostupnost,
- může vzniknout potřeba zvýšit počet zaměstnanců, kteří se budou zabývat analyzováním existujících rizik a subjektu tak vzniknou dodatečné náklady,
- účastníci samopojištění ztrácejí možnost získat poradenské služby od pojistitelů na zábranu rizika. Znalci pojišťoven mají větší zkušenosti z mnohých firem, z různých druhů rizik, tyto znalosti by mohli být pro podnikatele výhodné,
- statistiky o škodovosti organizace vycházejí z příliš úzkého základu na to, aby si mohli sestavit spolehlivé předpovědi, pokud jde o budoucí škodové náklady a nevytváří se dostatečná míra plošného a časového vyrovnání rizika,
- může dojít ke kritice ze strany akcionářů, že se váží velké částky kapitálu za účelem vytvoření samopojišťovacího fondu za cenu dividend, že se dosáhl nízký výnos z investicí fondu v porovnání s výnosem, který by se získal, pokud by tato suma byla investovaná do výrobní části podniku nebo na jiný účel,
- v dobách finančních nesnází může vzniknout velký tlak na zapůjčení peněz z fondu a tím dojde ke zmaření účelu, pro který byl tento fond vytvořen,
- může se vytvářet nátlak na správce fondů, aby zaplatili ztráty, kterou jsou mimo původní účel krytí, výsledkem je pak snížení fondu pro jeho zamýšlené účely,

- jedním ze základních principů pojištění, rozptyl rizika, se nemůže uplatnit,
- příspěvky vkládané do fondu jsou z daňového hlediska daňově neuznatelné.

Jak stanovit hranici samopojištění

Dokonalé využití efektivnosti pojištění je možné s vhodnou kombinací samopojištění, přičemž míra je dána zejména dvěma faktory a to:

- objemem vlastních zdrojů,
- hodnotou rizika, které má být samopojištěním řešeno.

V zásadě platí, že samopojištěním se můžou krýt všechny rizika, jejichž důsledky neohroží zásadně hospodářské výsledky podnikání a nechají prostor pro udržení části rezerv. Potom platí:

$$\sum S_{vv} \leq R$$

$\sum S_{vv}$ - objem škod na vlastní riziko (objem škod krytých samopojištěním)
 R - rezervy

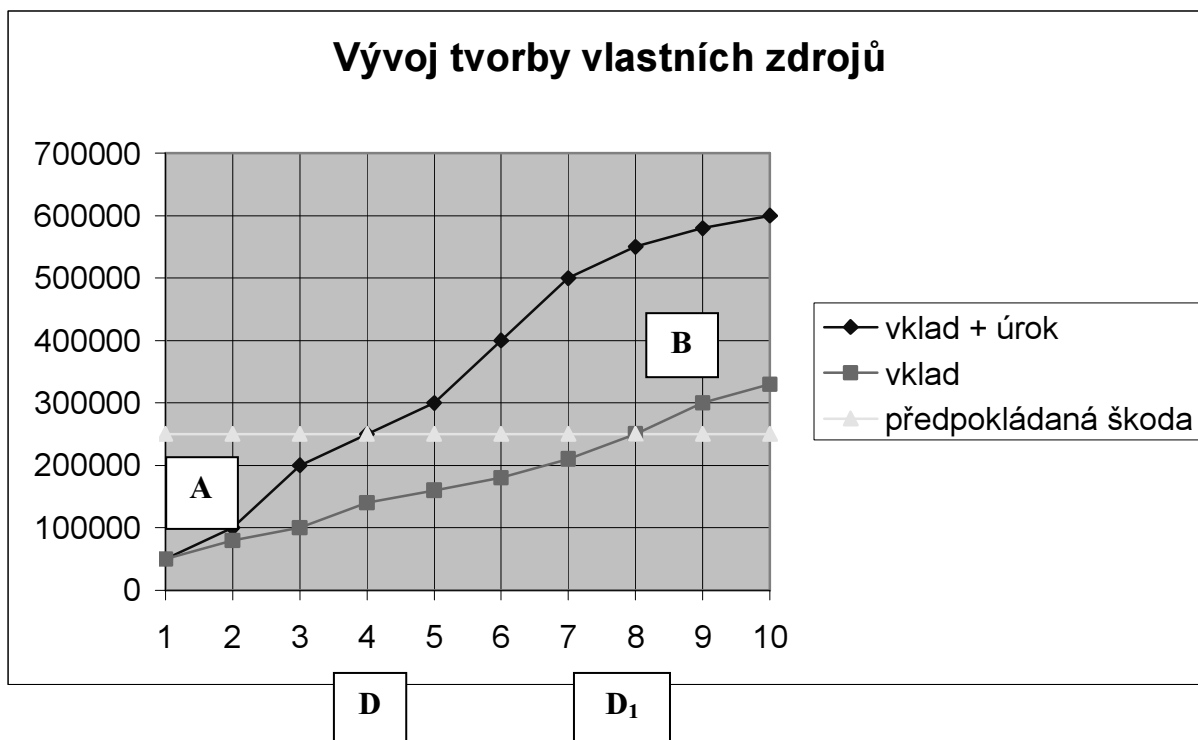
Z uvedeného potom vyplývá, že samopojištěním se řeší rizika malá s malou četností a malou závažností.

Vlastní prostředky

Finanční krytí rizika vlastními prostředky představuje vytvoření vlastních materiálních anebo peněžních rezerv pro případ náhrady neočekávané ztráty. Výhodou je to, že je potřeba vytvořit jen tolik prostředků, kolik je nevyhnutelné pro případ krytí neočekávané ztráty. Ve skutečnosti však objem prostředků může být menší o úrok získán z uložení těchto prostředků. Základní podmínkou pro všechny peněžní prostředky použité pro krytí rizika je jejich okamžitá dostupnost a přiměřenost předpokládané ztrátě. Vlastní prostředky obvykle nejsou schopny plnit tyto podmínky. Nevýhod je několik, patří mezi ně například:

- nedostatek prostředků v čase, kdy jsou potřeba,
- obvykle se počítá, že událost může vzniknout v určitém časovém rozpětí jen jedenkrát a pro případné opakování chybějí prostředky,
- prostředky uložené na bankovních účtech jsou pro jejich vázanost pro případ náhodné události umrtveny a nemůžou se použít na investování, které by přineslo vyšší výnosy, než je úrok v bance.

Obyčejně se přiměřenosti vlastních prostředků dosadbě až po určitém čase. Potom vzniká situace naznačená v grafu.

Vývoj vlastních peněžních prostředků znázorněný grafem vychází z předpokladu potřeby vlastních prostředků do výše 250.000 Kč, což představuje hodnotu předpokládané ztráty. Vlastní prostředky se tvoří postupným spořením s roční úločkou ve výšce 36.000 Kč a zvyšují se ročně 10% úrokovou sazbou.

Jak je vidět z grafu, požadovaný objem vlastních peněžních prostředků při krytí předpokládané škody (vyrovnání) se získá v bodě D1, tedy v osmém roce od začátku šetření. Když předpokládáme, že banka poskytne 10 % úrok, potom se požadovaná úroveň peněžních prostředků dosáhne už v bodě D, tedy v 6 roce šetření. Čím vyšší úrok banka poskytne, tím se doba vyrovnání zkrátí. Rychlejší vytvoření požadovaného objemu vlastních prostředků je možné dosáhnout při vyšší úrokové míře z uložených prostředků v bance, nebo investovaných do aktiv, které přinesou vyšší výnosy. Investování vlastních prostředků však odporuje podmínkám vysoké míry bezpečnosti těchto prostředků a jejich okamžité likvidity. V každé případě však hrozí vysoké nebezpečí, že událost může vzniknout několikrát po sobě a pokud se vlastními prostředky vyrovná první ztráty, při druhé ztrátě se dostává podnik do problémů s nedostatkem zdrojů na její pokrytí.

Plocha „A“ představuje nebezpečné období, v kterém není dostatek vlastních peněžních zdrojů, v případě vzniku události je nevyhnutelné hledat jiné zdroje. Jakmile se část uložených prostředků použije na jiný účel, potom se doba dosáhnutí hladiny vyrovnání prodlouží, přičemž čím víc prostředků se použije na jiný účel, tím více je prodloužení doby na vyrovnání.

Plocha „B“ představuje přebytek vlastních prostředků, s kterým je možné počítat na vyrovnání dalších možných nepředvídatelných ztrát anebo použít na investování, případně

jiné účely. Pokud podnikatel pracuje s potřebnou jistotou, potom přebytečné prostředky ponechá v rezervě, kterou bude dále zvyšovat za účelem případného krytí dalších možných ztrát, které mohou vzniknout kdykoli po první události.

Úvěr

Další formou finančního krytí rizika může být úvěr. Jde o metodu finančního krytí rizika, která se realizuje až po vzniku ztráty. Výhodou této metody je to, že si nevyžaduje vytvářet rezervu z vlastních peněžních zdrojů a ty je možné použít na investiční účely. Je potřebné si však uvědomit, že takový přístup nevede k systematickému řízení rizika.

Jeho nedostatkem je, že o krytí rizika se začínáme zajímat až tehdy, když vznikne samotná ztráta, čím se výrazně podceňuje preventivní činnost. Kromě toho neexistuje jistota, že bude úvěr poskytnutá právě v období, když je nevyhnutelné mít k dispozici prostředky, případně či bude poskytnutí v požadované výši. Zároveň se často vzniká i taková situace, že sám žadatel není schopný splatit podmínky pro poskytnutí úvěru.

Tento stav vytváří nejistotu zda bude možné odstranit ztrátu, která náhodnou událostí vznikla. Krom toho je finanční krytí rizika prostřednictvím úvěru drahé a představuje úhradu nejen samotné ztráty, která vznikla, ale úroku, který představuje cenu poskytnutého úvěru. Tato cena může být v některých případech neúnosně vysoká.

Rozložení finančního krytí rizika

Jednou z forem jak snížit vlastní podíl na ztrátách, které může způsobit riziko je přenést tuto ztrátu na více subjektů. Jde o efektivní způsob finančního krytí rizika, který však nezbavuje jeho účastníky zodpovědnosti za realizované opatření anebo snížení rizika, anebo odstranění, případně snížení ztrát, které riziko může způsobit. Rozložení rizika představuje ve své podstatě kombinaci samopojištění s pojištěním. Jde zejména o následující možnosti:

- dohoda o vzájemné pomoci,
- vytváření společných finančních zdrojů (fondů),
- vytvoření pojišťovacích anebo svépomocných spolků nebo družstev,
- vytvoření kaptivních pojištění,
- pojištění v komerčních pojišťovnách.

Dohoda o vzájemné pomoci

Dohoda o vzájemné pomoci je nejstarším způsobem řešení finančního krytí rizika. Ve své podstatě jde o dohodu mezi partnery, přáteli apod., v které se účastníci zavazují, že se budou spolupodílet na škodách, které kterýkoli z nich utrpí, anebo že si navzájem pomůžou při jejich odstraňování. V jednoduché podobě to může být pomoc manuální prací při odstraňování způsobených škod, pomoc s dodávkou potřebného materiálu, převzetí výrobků a polovýrobků potřebných pro samotnou výrobu poškozenou rizikem, poskytování služeb anebo výroby v méně poškozenému od dodavatelů apod.

Tato dohoda si vyžaduje vysokou míru spolupráce a důvěry partnerů, kterou si dohodou dojednali. Do určitého momentu (při malých a středních rizicích) je nejefektivnější způsobem finančního krytí rizika. Neřeší však problém ztrát většího rozsahu na které nestačí sousedská výpomoc.

Vytváření společných finančních zdrojů (fondů)

Pro případ možnosti větších ztrát se více podnikatelů sdružuje a ukládají společné prostředky do osobních fondů. Takto sdružené peněžní prostředky se podle dohodnutých pravidel přerozdělují těm členům sdružení, které postihne nějaká ztráta. Takový fond může být určen pro jakékoli ztráty, ale ve většině případů je určen pro přesně definované ztráty. Společníci se spolu podílejí rovným podílem na zisku, který z uložených prostředků získávají, tak i na ztrátě. Toto řešení je výhodné pro malé a střední rizika, protože v daném případě není dobře rozložené riziko ani z hlediska prostoru ani z hlediska času. Použití těchto finančních prostředků je obvykle vázané dohodnutou maximální výškou pomoci, protože takto sdružené prostředky nejsou dostatečně velké na řešení mimořádně velkých ztrát. Tyto peněžní zdroje však musí být k dispozici pro případ neočekávané události, což výrazně omezuje možnost jejich investování za účelem dosažení vyšších výnosů.

Vytvoření spolků anebo družstev

Obdobný systém jako sdružování peněžních prostředků do fondů má i vytváření spolků a družstev, které představují sdružení určité skupiny podnikatelů anebo fyzických osob ohrožovaných podobným rizikem. Prostředky se v tomto případě získávají ze dvou zdrojů:

- z členských příspěvků, které jsou závislé na míře rizika každého člena, anebo častěji na objemu porovnatelných výkonných ukazatelů jako jsou např. tržby, objem výroby, počet pracovníků apod.,
- z podnikatelské činnosti spolku anebo družstva, která je orientována na rozvoj zdrojů pro potřeby krytí očekávaných ztrát a na náklady nevyhnutelné na správu a činnost sdružení anebo družstva.

Náklady na činnost jsou však ve většině případů stanovované rozpočtem, které schvaluje vedení. Většinou jde o otevřené společnosti, které přijímají za člena každého kdo splní podmínky stanov a má zájem být ve společném sdružení. Získané prostředky se rozdělují na základě dopředu schválených stanov a společníci se stejným dílem podílejí na zisku, případně i na ztrátě.

Příkladem podnikatelů, kteří už v minulosti vytvářeli toto sdružení byli většinou zemědělci, automobiloví dopravci a přepravci, majitelé lodí apod. Největší oblastí těchto sdružení jsou v oblasti námořních přepravců a dopravců. Členové sdružení pro odškodnění přispívají dopředu dohodnutými příspěvky na vytvoření požadovaných peněžních prostředků a z nich si potom mohou uplatňovat peněžní pomoc v případě ztráty, která je uvedena ve stanovách sdružení.

Vytvoření kaptivních pojištění

Velké společnosti s přiměřeně rozloženým rizikem mohou vytvářet kaptivní pojištění, jako dceřiné společnosti, jejichž účelem je realizovat pojištění pro mateřskou společnost, případně se kaptivní pojišťovna v pojišťovací oblasti otvírá i dalším klientům. Výhodou tohoto způsobu je to, že mateřská společnost vloží prostředky, které by jinak vložila do pojištění v jiné pojišťovně, do vytvořené kaptivní pojišťovací společnosti. Ta přebytek prostředků investuje a zároveň poskytuje mateřské společnosti pojistnou ochranu. Otevření kaptivní společnosti pro další klienty zvyšuje možnost dosažení zisku a tím efektivněji uložení těchto prostředků. Motivací vytvoření kaptivních společností ze strany mnohých velkých podniků je skutečnost, že pojistný trh nebyl ochoten přebrat zvláštní rizika, anebo poskytovat jejich plné krytí.

Kaptivní pojišťovny

Kaptivní pojišťovny jsou specifické subjekty pojistného trhu, založené zpravidla velkými společnostmi, které nejsou činné v pojišťovnictví.

Cílem kaptivních pojišťoven je aktivní účast na pojistném programu svých zakladatelů. Kapitál je investován mateřskou společností jako minimální základ pro přijetí rizika. Některé kaptivní pojišťovny mají více vlastníků. Zjednodušeně se dá říci, že kaptivní pojišťovna je samopojištění.

Zakládání a využití kaptivních pojišťoven zaznamenalo progresivní růst zejména v posledních 30 letech, nejvíce mezi největšími podniky v USA, Velké Británii a nedávno ve Skandinávii. Kaptivní pojišťovnu založily takové gigantické společnosti jako například Exxon, Mobil Oil, Chase Manhattan, Merrill Lynch, Nestle, Hitachi, Philip Morris, Union Carbide, Pepsico a další, které většinou pro provoz kaptivní pojišťovny používají služeb některého z nadnárodních pojišťovacích makléřů jako je například Marsh, AON Group, Willis Corroon apod. Například jeden z největších světových pojišťovacích makléřů Marsh provozoval již více jak 300 kaptivních pojišťoven.

Bermudy ráj kaptivních pojišťoven

V polovině devadesátých let bylo registrováno v hlavních sídlech již přes 3000 kaptivních pojišťoven s řádnou licenci. Vznik a činnost kaptivních pojišťoven se celosvětově soustřeďuje do omezeného počtu lokalit (např. z daňových nebo legislativních důvodů), z nichž nejdůležitější dle počtu registrovaných kaptivních společností jsou Bermudy (v polovině devadesátých let přes 1300 registrovaných kaptivních pojišťoven), Cayman Islands (360), Guernsey (280), Vermont (260), Luxembourg (200), Barbados (190), Isle of Man (140), Dublin (110), Singapore (50), Hawaii (40).

Druhy kaptivních pojišťoven

Kromě základního členění na "offshore" a "onshore" podle toho, zda kaptivní pojišťovna je založena v jiné či stejné zemi, kde sídlí zakladatel, můžeme rozlišit následující druhy kaptivních pojišťoven:

Direkt Captive

Taková kaptivní pojišťovna vyhotovuje pojistky sama či prostřednictvím brokera přímo pojištěnému. Tyto případy však zdaleka nejsou tak časté, neboť naprostá většina kaptivních pojišťoven je založena mimo území svého zakladatele a přímé pojištění mezi nimi není možné s ohledem na platnou legislativu.

Reinsurance Captive

V tomto případě pojistky vyhotovuje komerční pojišťovna s licenci v zemi zakladatele. Pojistky jsou potom "zajišťovány" do kaptivní pojišťovny lokální pojišťovnou buď plně nebo v podstatné části. Tento proces je v podstatě dán legislativou většiny zemí a znamená zároveň dodatečný náklad v provizi placené za služby lokálnímu pojistiteli.

Rent-a-Captive

Funguje obdobně jako předcházející typ. Namísto založení samostatné pojišťovny je tato zřízena u komerčního pojistitele pouze pro pojistný program pojištěného. Pojištěný ušetří na kapitálovém vkladu a rovněž provozní náklady mohou být levnější. Na druhé straně flexibilita investic je značně omezena a rovněž limity krytí mohou být omezeny. Navíc je obvykle požadována finanční záruka (např. akreditiv).

Association Captive

Je vhodná tam, kde členové průmyslové či jiné asociace chtějí spolupracovat při "hromadném" nákupu pojištění v širším měřítku. Každý účastník složí kapitál a může mít svůj vlastní účet nebo se podílet na riziku společně s ostatními. Dohoda o pravidlech spolupráce bývá velmi složitá.

Mutual Captive

Bývá vytvořena společnostmi s podobným či stejnými potřebami a cíli v oblasti pojištění. Úspora může být dosažena zejména při "hromadném" zajištění. Tento Captive nevyžaduje počáteční kapitál, ale v případě větších škod může členům dodatečně doučtovat náklady. Při větším počtu členů lze předpokládat potíže promítající se i do provozu.

Kaptivní pojišťovna s vlastními zaměstnanci je naprosto ojedinělou výjimkou

Při úvahách o založení kaptivní pojišťovny je třeba posoudit následující okruhy otázek a učinit rozhodnutí ve věcech:

1. Sídlo

Většina kaptivních pojišťoven je zakládána mimo sídelní zemi zakladatele v centrech, která se specializovala na tuto činnost a vyhovují jak legislativně, tak i profesionálním zázemím. Některá centra mohou znamenat i daňové zvýhodnění.

2. Autorizace

Kaptivní pojišťovna musí podnikat v rámci platné legislativy země, kde je založena. To vyžaduje podání oficiální žádosti příslušnému úřadu o povolení pojišťovací činnosti. Obchodní plán kaptivní pojišťovny musí být přílohou této žádosti i s popisem zajištění provozu.

3. Základní kapitál

Požadavek je dán legislativou a obchodním plánem. Minimální kapitálový požadavek je přibližně GBP 50.000,-. Společnost musí v každém případě prokázat, že má průběžně dostatečné finanční zdroje k pokrytí potenciálních závazků.

4. Management

Kaptivní pojišťovna s vlastními zaměstnanci je naprosto ojedinělou výjimkou. Provoz kaptivních pojišťoven zajišťuje většinou komplexně profesionální společnosti na základě

smluv. Většinou se jedná o specializované společnosti pojišťovacích makléřů.

5. Zdanění

Příjmy kaptivní pojišťovny jsou zdaňovány v zemi jejího působení. V mnoha případech se v praxi jedná o značné daňové úlevy. Daňové úřady mateřské společnosti projevují zpravidla velký zájem o kaptivní pojišťovny, které jsou většinou klasifikovány zakladatelem jako jím řízené zahraniční firmy. Daňové úřady v zemi zakladatele mohou často požadovat, aby pojistné nebylo uznáno zakladateli jako odpočitatelná položka z daňového základu. Kaptivní pojišťovna proto musí vždy jednat konkurenčně ve vztahu k pojistitelům, nezávisle na vlivu mateřské společnosti a výhradně v zemi svého založení. V této záležitosti se předpokládá vždy využití daňových poradců.

Výhody kaptivní pojišťovny

Kaptivní pojišťovna je vhodným prostředkem pro velké společnosti, ať už podnikají v průmyslu, peněžnictví či službách, k umožnění rozvoje a řízení jejich vlastních lokálních a globálních pojistných programů. Kaptivní pojišťovny mohou být založeny rovněž komunitami nebo asociacemi se stejným druhem činnosti.

Výhody kaptivní pojišťovny mohou být následující:

- 1) Může poskytnout i krytí takových rizik, která nelze na komerčním trhu pojistit buď vůbec, nebo jen za cenu dalších vysokých nákladů.
- 2) Důkladně připravená a správně fungující kaptivní pojišťovna je prostředkem k dosažení správné rovnováhy mezi konvenčním pojištěním a mírou vlastního rizika za minimálních nákladů.
- 3) Umožňuje kumulaci rezerv pro případy náhodných nečekaných škod
- 4) Díky přímému přístupu na zajistný trh je schopna zajistit za výhodných podmínek krytí pro katastrofické škody.
- 5) Ovlivňuje pozitivní cash flow společnosti i její investiční možnosti, díky kumulaci podstatné části prémie, dokud nejsou hrazeny škody
- 6) Funguje jako konkurenční prvek pro jednání s konvenčními pojistiteli.
- 7) Garantuje společnosti jistou stabilitu oproti potenciálním změnám na pojistném trhu.
- 8) Je zárukou efektivního řízení a kontroly rizik, ve vlastním zájmu rizika kontroluje a přijímá řadu opatření na jejich minimalizaci včetně investic v oblasti prevence a zábrany.
- 9) Může zabezpečovat i řadu doplňkových pojištění (benefitní programy pro zaměstnance), která se pozitivně promítají do celkových finančních výsledků.

Kaptivní pojišťovny v Čechách

Zatím není znám žádný případ o tom, že by český podnik založil kaptivní pojišťovnu. Nicméně elektrárenská společnost ČEZ si nechala v polovině devadesátých let vyhotovit nabídku na zřízení kaptivní pojišťovny u jednoho globálního pojišťovacího makléře. K založení kaptivní pojišťovny však nedošlo.

Jak probíhá optimalizace firemního pojištění

Většina firem bude dříve či později stát před úkolem provést optimalizaci svého pojištění. Tak, jak firma vznikala a rostla, uzavíraly se podle potřeby různé pojistky. V řadě firem se vlivem takového živelného procesu nakupilo množství různých pojistných smluv. Vedení či majitelé pak nemají velkou představu, co a jak je vlastně pojištěno, tím méně zda peníze na pojištění jsou vynaloženy smysluplně.

Proces řízení rizik

Nejprve si musíme alespoň zjednodušeně projít základní kroky procesu řízení rizik. Prvním bodem je identifikace možných rizik neboli ohrožení naší firmy. Dobře zde funguje brainstorming - sedněte si s kolegy a zkuste si představit, co zlého se může ve firmě přihodit a jaký by to mělo finanční dopad na její hospodaření. Popusťte uzdu fantazii a nezavrhujte žádný, i sebebláznivější nápad a všechny si zaznamenejte (pamatujte na příklad 11. září 2001 - nájemce WTC nikdy nenapadlo, že by mohly být zničeny obě věže, proto se pojistil jen na polovinu).

Po fázi identifikace následuje proces analýzy rizik. V něm je třeba ke každému riziku přiřadit kromě odhadu výšky možné škody i pravděpodobnost jejího vzniku. Jednoduchou pomůckou je zde riziková mřížka, do jejích segmentů zařazujeme jednotlivá rizika podle výšky a pravděpodobnosti výskytu (příklad mřížky najdete např. na webu www.pa.cz). Výška škody je relativní. Měli bychom proto škodu hodnotit ve vztahu k ročnímu zisku, přičemž škoda nad 10 % zisku je už významná.

Při této analýze tedy vyřadíme nejprve rizika, jež jsou poměrně malá a málo četná, nemusíme se jimi proto zabývat. V segmentu vysoká škoda a velká četnost by ideálně nemělo být nic, protože vysoké škody s velkou četností nelze zpravidla pojistit a životně ohrožují firmu. Je nutné se jich zbavit za každou cenu, i kdyby měl být opuštěn předmět podnikání.

Důležitá je prevence

Třetím krokem procesu řízení rizik je jejich omezení neboli kontrola pomocí technických či jiných opatření. Patří sem třeba osazení kvalitních zámků na dveřích nebo instalace mříží na oknech (riziko vloupání). Metod omezení rizik je celá řada a je vždy nutné vyhodnocovat jejich ekonomické náklady vzhledem k jejich přínosu. Některé jsou i velmi jednoduché. Například poměrně vysoké riziko loupeže při převozu peněz na výplaty z banky do firmy bylo administrativně odstraněno zavedením plateb na účet.

Pojištění je přenos rizika

Nemůže-li být riziko odstraněno, je nutné rozhodnout, jak s ním naložit. Můžeme si ho buď ponechat (to je potom tzv. samopojištění), nebo ho přenést na jinou osobu.

Pojištění je přenos rizika

Nemůže-li být riziko odstraněno, je nutné rozhodnout, jak s ním naložit. Můžeme si ho buď

ponechat (to je potom tzv. samopojištění), nebo ho přenést na jinou osobu. Přenést riziko lze například na obchodního partnera - to je třeba prodej zboží s paritou Ex works (dle dodacích podmínek Incoterms). Riziko poškození věci zde přechází na kupujícího na rampě výrobního závodu.

Nakonec nám zůstanou rizika, která si nechceme ponechat, protože by nám mohla způsobit závažnou ekonomickou škodu, a nemůžeme či nechceme je přenést na své partnery. Teprve zde nastupují specializované firmy, které riziko přebírají za úplatu.

To jsou pojišťovny a následně zajišťovny ("pojišťovny pojišťoven"). Tímto způsobem lze eliminovat i velmi vysoká rizika, a zajistit tak bezpečně kontinuitu podnikání v případě rozsáhlých škod.

Vzhůru do optimalizace!

Máme-li jasno, co chceme vlastně pojistit, následuje vlastní proces optimalizace stávajícího pojištění a sestavení nového pojistného programu. Chceme-li z nějakého důvodu provést optimalizaci sami, čeká nás dost obtížná práce. Především je nutné získat dobrou představu o produktech pojištění průmyslu a podnikatelů, které můžeme potřebovat. Naštěstí je již k dispozici alespoň základní literatura. Sestavme si pojistný program neboli přehled požadavků na pojištění (pojistné produkty) spolu s pojistnými částkami a požadovanou spoluúčastí. Potom je nutné požádat několik vybraných pojišťoven o zpracování nabídek.

Nejsložitější je studium mnoha stran pojistných podmínek. Většina firem používá pro sjednávání a správu svého pojištění pojišťovací makléře. Je to rozhodně nejjednodušší a celkově nejlevnější cesta, jak získat a udržovat kvalitní pojistný program.

Fast facts

Po identifikaci možných rizik a jejich analýze následuje jejich omezení pomocí technických a dalších opatření. Neodstranitelné riziko je třeba pojistit. To je úkol pojišťoven a zajišťoven. Pro optimalizaci nebo nové pojištění je lepší najmout pojišťovacího makléře.

Praktická část

V praktické části pokusíme rozebrat společnost Karosa, a. s., pokusíme se odhadnout, jakým způsobem tato společnost kryje svá rizika a jak by případně mohla využívat samopojištění. KAROSA a.s. byla založena zakladatelskou listinou jako akciová společnost dne 9. 6. 1993 a vznikla zapsáním do obchodního rejstříku u soudu v Hradci Králové dne 1. 7. 1993. Sídlo společnosti se nachází ve Vysokém Mýtě. Společnost má základní kapitál ve výši 1.065.559.000 Kč.

Dne 29. 12. 2004 přešlo jmění společnosti Societé d' Assistance Technique Automobile včetně vlastněných akcií na společnost Irisbus France S.A., a to se zpětnou účinností od 1. 1. 2004. Hlavním předmětem činnosti společnosti jsou výroba a prodej autobusů a náhradních dílů, které představují 93 % výnosů společnosti.

Registrovaný základní kapitál je tvořen 1.065.559 akciemi, plně upsanými a splacenými, s nominální hodnotou 1.000 Kč na jednu akcii. Valná hromada rozhodla na svém zasedání konaném dne 20. 5. 2004 o rozdělení zisku roku 2003 následujícím způsobem:

- tvorba zákonného rezervního fondu ve výši 16.804 tis. Kč,
- přiděl do sociálního fondu ve výši 9.447 tis. Kč,
- vyplacení tantiém ve výši 45 tis. Kč,
- přeúčtování do nerozděleného zisku ve výši 309.772 tis. Kč.

REZERVY

Rezervy jsou vytvářeny k pokrytí budoucích závazků nebo výdajů u nichž je znám účel, je pravděpodobné, že nastanou, avšak zpravidla není jistá částka a datum, k němuž vzniknou. Společnost vytváří zákonné daňově uznatelné rezervy na opravy dlouhodobého hmotného majetku. Dále společnost vytváří účetní rezervy na záruční prohlídky, na rizika, hromadné závady, ručení třetím osobám, na pasivní soudní spory, na důchody, na jubilea, na nevyčerpanou dovolenou .

Název	Stav k 31.12.2003	Tvorba rezerv	Použití rezerv	Stav k 31.12.2004
podle zvláštních právních předpisů	78566	24338	2338	100566
na obaly		3000	1515	1485
na ručení třetím osobám	18231			18231
na záruční prohlídky	55300	93088	83088	65300
na rizika	2510	387	1557	1340
na hromadné závady	1892	8970	9550	1312
na odměny při odchodu do důchodu		5530		5530
na jubilea		1909	0	1909
na daň z převodu nemovitosti		816		816
na nevyč. dovolenou		7800		7800
na penále	7000		7000	
Celkem	163499	145838	105048	204289

Rezervy podle zvláštních právních předpisů představují daňově uznatelné rezervy na opravy dlouhodobého hmotného majetku.

Ostatní rezervy byly tvořeny na záruční prohlídky, na rizika, hromadné závady, ručení třetím osobám, na pasivní soudní spory, na odměnu při odchodu do důchodu, na jubilea, na nevyčerpanou dovolenou.

Ostatní provozní náklady

Náklady	31.12.2004	31.12.2003
Dary	30044	4110
Pokuty a penále	446	10195
Ost. provozní náklady-pojistné	14174	11442
Manka a škody v provozní oblasti	11488	20327
Ost. provozní náklady	1687	4235
Ostatní provozní náklady celkem	30839	50309

V roce 2003 proběhla kontrola účetní závěrky roku 1999. Z kontroly vyplynulo pro společnost penále ve výši 9.400 tis. Kč.

Závěr

Poslední etapou řízení rizika je vytipování nejpříjemnější metody finančního krytí rizika a to metody, která bude nejefektivnější pro podnikatele. V tomto směru je důležité na jedné straně stanovit nejvyšší možnou ztrátu, která může vzniknout konkrétní událostí a s jakou frekvencí se daná událost může v určitém časovém úseku vyskytnout. Při takovéto analýze vzniká otázka výběru nejvhodnější metody finančního krytí rizika. Podnikatel by při svém rozhodování měl zvážit, zda pro něj bude ekonomicky příznivější varianta pojištění u komerční pojišťovny nebo zda zvolí jednu z mnoha forem samopojištění. V zásadě platí, že samopojištěním se můžou krýt všechny rizika, jejichž důsledky neohrozí zásadně hospodářské výsledky podnikání a nechají prostor pro udržení části rezerv. Výhodou samopojištění je, že pravidelně odkládané prostředky by měli být nižší než pojistné, protože nevznikají náklady na provize zprostředkovatelům, správu pojištění a zisk pojišťovně. Rovněž je podnikatel může zhodnotit investicí do fondů, kde zisk a úrok pak plyne do kapsy podnikatele. Velkou nevýhodou však je fakt, že i kdyby byl podnikatel schopen zaplatit každou jednotlivou ztrátu, souhrnný efekt několika škod za rok, by mohl mít zrovna tak velký dopad, jako jedna katastrofální škoda. Kapitál musí být rovněž krátkodobě vázaný, aby byla zabezpečena jeho okamžitá dostupnost. Velké nadnárodní společnosti si mohou zřídit vlastní kaptivní pojišťovny a pojistit si i taková rizika, která by jinak byla nepojistitelná, nebo by náklady na jejich pojištění byly neúnosně vysoké a zároveň uspoří náklady, které by byly vynakládány na komerční pojištění. Myslím že pro podniky rozhodně bude výhodné si velká rizika jako je např. živelní rizika pojistit u komerčních pojišťoven, protože likvidace těchto rizik je finančně velice nákladná a při větší četnosti může způsobit likvidaci podniky. Na rizika menších rozsahů by měl podnik zvážit všechna pro a proti a vybrat, který typ pojištění bude pro něj nejvíce výhodný.

Literatura

PAVEL CHO VAN, *Poistná ekonomika I. – ekonomika poistenia*, 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita 1996, 165 stran, ISBN 80-210-1447-4

PAVEL CHO VAN, *Poistná ekonomika II. – ekonomika poisťovacieho podniku*, 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita 1997, 210 stran, ISBN 80-210-1511-X

www.FPweb.cz

www.ihned.cz

